

Plan för ökad återvinning och resurshushållning

Kommunal Avfallsplan

Framtagen i samarbete mellan Dalarnas kommuner och länsstyrelsen Dalarna

Strategier och mål

Gagnefs kommun

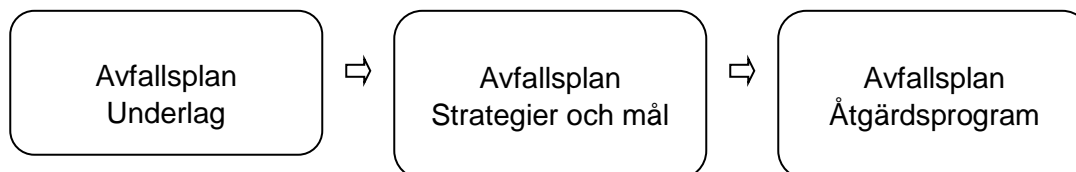
Beslutad i kommunfullmäktige 2012-12-03 § 224

FÖRORD

För varje kommun ska det enligt 15 kap 11 § Miljöbalken finnas en renhållningsordning som ska innehålla de föreskrifter om hantering av avfall som gäller för kommunen och en avfallsplan.

Syftet med en avfallsplan är att tydliggöra kommunens ambitioner på avfallsområdet utifrån de nationella miljökvalitetsmålen. Avfallsplanen ska harmoniera med kommunens översiktsplan och ge en helhetsbild över avfallshanteringen för politiker, invånare och verksamheter så att utvecklingen strävar åt samma håll.

Avfallsplanen är framtagen i en process där alla kommuner i Dalarna medverkat tillsammans med Länsstyrelsen Dalarna. Avfallsplanen gäller för perioden 2013 – 2017. Planen omfattar ett måldokument, ett åtgärdsdokument samt ett underlagsdokument. Måldokumentet beslutas i kommunfullmäktige för hela planperioden. Åtgärdsdokumentet förankras i kommunstyrelse eller motsvarande och kan revideras löpande. Underlagsdokumentet bifogas handlingarna.

Underlaget behandlar de ramverk som är styrande för avfallsplaneringen; EU:s ramdirektiv för avfall, de nationella miljömålen, den nationella avfallsplanen samt övrigt nationellt regelverk. Underlaget behandlar också framtidstrender, en utvärdering av föregående avfallsplanperiod och det som framkommit som beaktansvärt för Dalarna vid genomförda seminarier.

Underlaget innehåller även information om avfallshanteringen i övriga kommuner inom länet vilket ger möjlighet till vissa jämförelser.

Varje år ska uppföljning av strategier och mål genomföras som tillsammans med en analys om förändrade förutsättningar ligger till grund för en årlig revidering av åtgärdsprogrammet. Såväl uppföljning som reviderat åtgärdsprogram ska delges lokalt ansvarig politisk nämnd, styrelse eller motsvarande.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

AVFALLSHANTERING I DALARNA ÅR 2011	1
Ansvar och System.....	1
Styrkor och svagheter	3
UTMANINGAR FÖR AVFALLSHANTERINGEN.....	3
NATIONELLT	4
EUs avfallshierarki	4
Nationella miljömål	6
Nationell avfallsplan (remissversion).....	6
Avfall Sveriges vision	6
LEDSTJÄRNOR DALARNA	7
STRATEGIER OCH MÅL DALARNA	8
Inledning	8
Övergripande.....	10
Förebyggande av hushållsavfall	10
Källsortering hushållsavfall	11
Farligt avfall	12
Kärlavfall	13
Grovavfall	14
Latrin och slam från enskilda brunnar.....	15

Tillsyn	15
nedlagda deponier	16
nedskräpning	16
verksamhetsavfall.....	16
FÖRVÄNTADE KONSEKVENSER AV AVFALLSPLANEN	18
UPPFÖLJNING.....	20

ANSVAR OCH SYSTEM

Kommunerna ansvarar för att omhänderta *hushållsavfall och därmed jämförligt avfall*.

Kommunfullmäktige ansvarar för att fastställa kommunal renhållningsordning med föreskrifter och avfallsplan och att besluta om renhållningstaxa.

Kommunens utsedda *renhållare* ansvarar för att ombesörja det kommunala ansvaret med att insamla och omhänderta hushållsavfall och därtill hörande administration och service.

I flerbostadshus är fastighetsägare ansvarig för att informera boende om gällande regler om avfallshantering och att tillhandahålla utrymmen och ge förutsättningar i övrigt för att ordna avfallshantering.

Förpacknings- och tidningsmaterial som normalt lämnas vid *återvinningsstationer (ÅVS)* ansvarar producenterna för att samla in och omhänderta (ej kommunen). via förpacknings- och tidningsinsamlingen (FTI).

Ansvaret för verksamheternas avfall åligger verksamhetsutövarna.

Länsstyrelsen och den lokala tillsynsmyndigheten ansvarar för tillsyn, anmälningar/tillståndsärenden och myndighetsbeslut enligt gällande regelverk.

Alla hushåll är skyldiga att sortera ut avfall enligt av kommunfullmäktige beslutat system (minimum *farligt avfall*, tidningar och förpackningsmaterial).

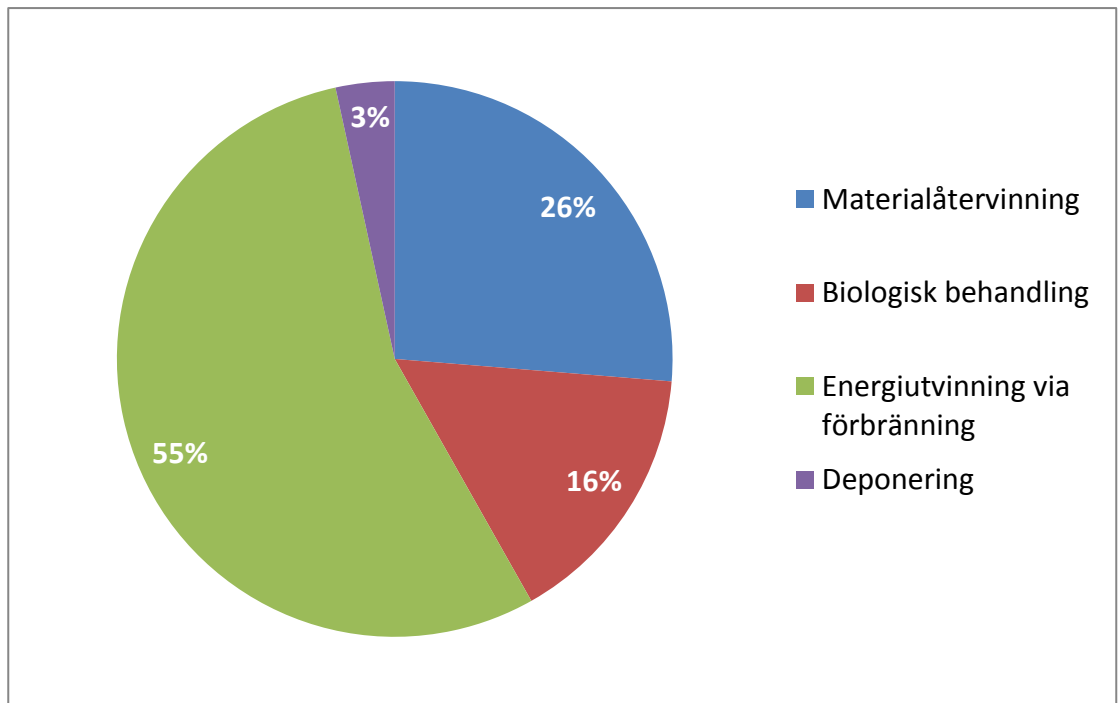
Grovavfall hanteras på likartat sätt inom länet där hushållen dels kan få *grovavfall* hämtat vid fastighet och dels kan lämna avfallet vid en *återvinningscentral*.

I Dalarna har 12 kommuner infört separat insamling av matavfall skilt från brännbart avfall. Matavfallet transporteras till *komposteringsanläggningar* där jordprodukter tillverkas. Brännbara avfallet transporteras till avfallsförbränningsanläggningar för energiutvinning (fjärrvärme, el). I Avesta, Ludvika och Säter samlas matavfall och brännbart avfall i samma kärl. Ludvika transporterar avfallet till egen *sorterings- och homogeniseringsanläggning* där de erhåller en kompostfraktion (jordmaterial) och en

brännbar fraktion. Avesta och Säter transporterar det blandade kärlavfallet till avfallsförbränning.

Det har blivit allt vanligare att hushållen kan välja att lämna avfall vid *centrala uppsamlingsplatser* eller *dela kärl* med granne.

Nedan framgår hur stor andel av hushållsavfallet i Dalarna 2011 som deponeras (nivå 5 i EUs avfallstrappa), till annan *återvinning ex energiutvinning* (nivå 4) samt *materialåtervinning* och biologisk behandling (nivå 3). Uppgifter på *återanvändning* (nivå 2) samt *förebyggande av avfall* (nivå 1) saknas.

STYRKOR OCH SVAGHETER

Kommunerna i Dalarna tar varje år fram statistik i branschföreningen *Avfall Sveriges* "Avfall web". Under 2011 genomfördes dessutom *plockanalys* och kundenkät (12 kommuner). Resultat redovisas mer utförligt i underlagsdelen.

Tillsammans med statistik som kommunerna redovisar branschföreningen *Avfall Sverige* så kan styrkor och svagheter i Dalarna sammanfattas enligt följande;

- Dalarna har väl utvecklad källsortering där 12 av länets 15 kommuner infört separat insamling av matavfall. Matavfallet komposteras och utredningar pågår om möjligheterna till biogasutvinning.
- Invånarnas omdömen om sophämtning och *återvinningscentraler (grovavfall)* är sammantaget goda.
- Insamlingsystemet för förpackningar- och tidningsmaterial fungerar bristfälligt. Insamlade mängder är låga och invånarnas omdömen om *återvinningsstationerna* är dåliga avseende dess skötsel (kundenkät 2011). Innehållet av förpacknings- och tidningsmaterial i sopkärlet är hög (*plockanalys* 2011).

UTMANINGAR FÖR AVFALLSHANTERINGEN

En avfallsplan ska möta behovet av att utveckla hanteringen av såväl det befintliga avfallet som de föremål som istället för att bli avfall kan hitta nya användare och nya användningsområden. Dessa behov bestäms av:

- mål och regler som sätts av EU, riksdag, regering och nationella myndigheter
- samhällsutvecklingens tekniska, sociala och politiska dimensioner
- kommunens specifika förutsättningar i form av invånare, avfallsflöden och befintlig infrastruktur för avfallshanteringen

Dessa områden finns närmare beskrivna i Avfallsplanens underlagsdel. I det följande redogörs kortfattat för vilka utmaningar som följer av detta.

Miljö- och resursfrågornas utrymme i den offentliga debatten varierar stort över tiden. Trenden är dock att de långsiktiga hållbarhetsfrågorna blir allt viktigare både för enskilda individer, för företag och organisationer och för politiska beslutsfattare. Det innebär att förväntningarna på slutna, effektiva och rena kretslopp ökar vilket förutsätter en fortsatt utveckling av teknik och kompetens inom avfallshanteringen. Exempel på aktuella krav är förväntningar på att minska avfallet inom livsmedelssektorn samt ta vara på matavfallens energiinnehåll. Konkurrensen om avfallens resursvärden och uppdraget att ta vara på det ökar. En allt snabbare teknikutveckling innebär både en utmaning att kunna ta hand om nya produkter och nya material och en möjlighet att utveckla nya metoder för avfallshanteringen.

En social och kulturell trend är förväntningarna att individen själv utformar sitt eget varumärke kopplat till sitt eget livsprojekt, vilket innebär att det erbjuds en mångfald av produkter och tjänster anpassade till detta. I denna mångfald finns även utrymme för second hand-produkter via internetportaler för begagnat, loppis och butiker för begagnade kläder eller kläduthyrdning. I dessa livsprojekt är det en allt större andel av såväl praktiska problem som informationsinhämtning och sociala relationer som hanteras via digitala medier av olika typ.

Alltmer av de regelverk som styr samhällliga verksamheter fastställs på EU-nivå. Nationella lagar, mål och planer handlar till allt större del om att anpassa och implementera dessa till svenska förhållanden. Kommunernas verksamhet består till stor del av tjänster som är svåra att effektivisera. Det samhällliga effektiviseringssträvandet kommer att sätta press på kommunernas ekonomi samtidigt som förväntningarna på deras verksamhet ökar. Det innebär att alternativa vägar att lösa kommunala frågor aktualiseras allt mer.

NATIONELLT

EUS AVFALLSHIERARKI

Den politiska inriktningen från EU-nivå och nedåt kan beskrivas som en strävan att minska avfallsmängderna och åstadkomma resurseffektiva och giffria kretslopp. Avfallshierarkin eller avfallstrappan åskådliggör den grundläggande strategin i detta arbete. Avfallshierarkin är fastställd på EU-nivå och ska tillämpas i lagstiftning och avfallsplaner på både nationell och lokal nivå.

1. Förebygg att avfall uppkommer.
2. Förbered avfallet för *återanvändning*.
3. Återvinn materialet i sig, inklusive biologisk behandling.
4. Återvinn materialet på annat sätt, t.ex. genom energiutvinning.
5. Bortskaffande av avfallet (deponering).

NATIONELLA MILJÖMÅL

Nya nationella miljömål beslutades 2012-04-26. De redogörs mer omfattande i underlagsdelen.

NATIONELL AVFALLSPLAN (REMISSVERSION)

Den 16 maj 2012 fastställdes Sveriges avfallsplan för år 2012 - 2017, "Från avfallshantering till resurshushållning". Den ersätter den tidigare avfallsplanen från 2005 "Strategi för hållbar avfallshantering – Sveriges avfallsplan". Den nya planen trycker mer än tidigare på behovet av att minska avfallsets mängd och farlighet genom att förebygga dess uppkomst.

Planen prioriterar åtgärder inom följande områden:

1. Avfall i bygg- och anläggningssektorn
2. Hushållens avfall
3. Resurshushållning i livsmedelskedjan
4. Avfallsbehandling
5. Illegal export av avfall till andra länder

AVFALL SVERIGES VISION

Branschföreningen *Avfall Sverige* har under 2011 med delaktighet från Sveriges kommuner tagit fram en vision om avfallshanteringen som lyder "Det finns inget avfall".

Det är en nollvision och ska fungera som en långsiktig ledstjärna som fokuserar bortom organisationsmodeller och korta planeringshorisonter.

Kommunernas roll i avfallshanteringen är att vara motorn i omställningen (mot målen 2020 och den långsiktiga visionen) och garanten för en långsiktigt hållbar avfallshandtering (för allmänintresset och medborgarna).

LEDSTJÄRNOR DALARNA

Ledstjärnorna avser att vara vägledande för alla beslut och åtgärder inom Dalarnas avfallssektor och har också varit vägledande i hela processen med framtagande av nya kommunala avfallsplaner.

- Enkelhet och god service
 - Enkelhet för kund och medborgare
 - God service (närhet, tillgänglighet)
 - God pedagogik (förståelse, delaktighet, tydlighet)
- Positivt budskap
 - Positiv inställning
 - Använd föredömen och peka på goda exempel
 - Viktigt att känna sig duktig
- Hållbar utveckling
 - Klimatsmart
 - Resurseffektivitet
 - Kommande generationer
- Helhetssyn
 - Effektivitet
 - Låga kostnader
 - Samordning

STRATEGIER OCH MÅL DALARNA

INLEDNING

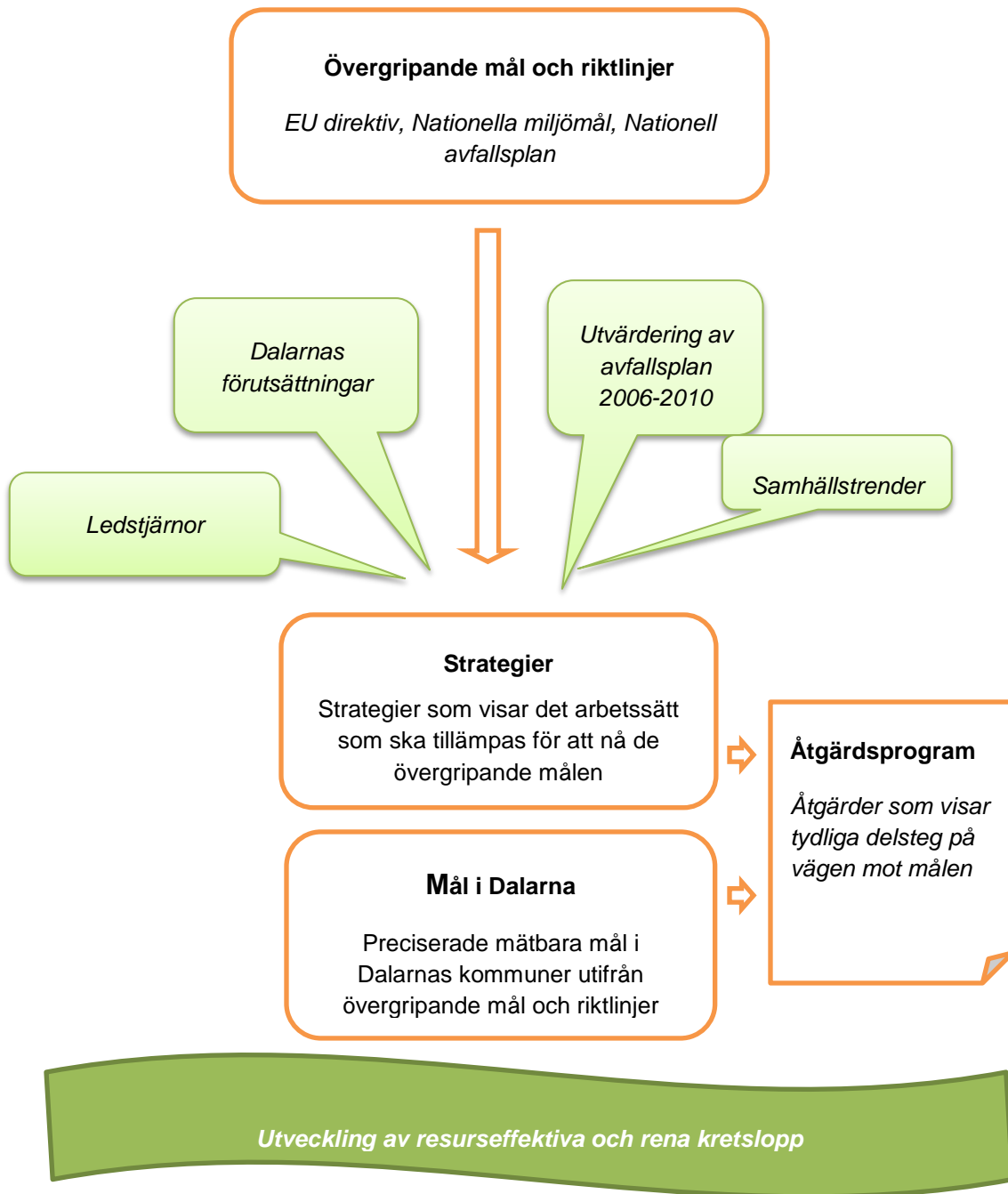
I föregående avsnitt anges EUs och Sveriges övergripande mål med avfallshanteringen som också gäller för Dalarnas avfallshantering samt de ledstjärnor som avses vägleda arbetet och löpande beslut under planperioden.

Strategier och mål är sedan indelade i ett antal delområden som avser att täcka in avfallsområdets alla perspektiv, utifrån den kommunala avfallsplanens ansvarsområde.

Strategier visar hur kommunerna i Dalarna avser att omsätta de styrande nationella målen. Målen avser att styra avfallshanteringen i riktning och nivå och vägleda vilka åtgärder som behöver vidtas. I det separata åtgärdsdokumentet finns specificerade praktiska åtgärder angivna som utgör tydliga delsteg på vägen mot målen.

Rekommenderade angivna strategier och mål gäller för varje enskild kommun om inte annat anges. Om lokala strategier eller mål avviker från rekommenderade anges detta inom parentes.

Många av målen anges och följs upp via kundenkäter och *plockanalyser* som kommunerna i Dalarna gemensamt genomför vartannat år.

ÖVERGRIPANDE

Det vill säga strategier och mål som berör flera delområden i avfallsplanen

STRATEGIER

- Dalarna ska vara ett föredöme avseende information och kommunikation
- Det ska vara enkelt att lämna tidningar och förpackningsmaterial vid *återvinningsstationer* som ska upplevas vara estetiskt tilltalande
- Tillgänglighet till insamlingsystemet ska vara god för alla (även personer med funktionsnedsättning och icke bilburna)

MÅL DALARNA ÅR 2017 (BASÅR 2011 OM INTE ANNAT ANGES)

1. Andelen personer som anger att de tycker det går ganska eller mycket bra att lämna förpackningar etc vid *återvinningsstationer* ska överstiga 90 % (Nationell avfallsplan)

Mål	Gagnef 2009	Gagnef 2011	Dalarna 2009	Dalarna 2011	Mål 2017
1	83 %	74 %	73 %	68 %	90 %

FÖREBYGGANDE AV HUSHÅLLSAVFALL

Det vill säga det arbete som sker innan avfall uppstår (avfallsminimering)

STRATEGIER

- Fokusera på *återanvändning* och förlängning av produkters livslängd
- Utveckla mötesplatser för konsumenter och använda produkter

- Arbeta för ett skifte från ett prylddefinierat välstånd till ett mera tjänstebaserad välståndsbegrepp
- Arbeta för att minska matavfall och nyråvara av textilier i enlighet med nationella miljömål/nationell avfallsplan.

MÅL DALARNA ÅR 2017 (BASÅR 2011 OM INTE ANNAT ANGES)

2. Andelen personer som anger att de försöker styra sin konsumtion mot ökad *återanvändning* och/eller tjänstekonsumtion ska öka med minst 10 % mellan mätillfälle i kundenkäter 2013 – 2017

KÄLLSORTERING HUSHÅLLSAV FALL

Det vill säga det arbete som hushåll och företag utför när avfall uppstått och det ska sorteras rätt

STRATEGIER

- Källsortering ska vara enkel att utföra på rätt sätt
- Prioritera positiva budskap med återkoppling till nyttan av att sortera
- Kommunala verksamheter föregår med "gott exempel" avseende källsortering
- Alla ska förstå vad *farligt avfall* är och var de ska lämna detta
- *Farligt avfall* ska inte förekomma i kärlavfall

MÅL DALARNA ÅR 2017 (BASÅR 2011 OM INTE ANNAT ANGES)

3. Andelen hushåll som har ganska eller mycket stort förtroende för att insamlat avfall omhändertas på ett riktigt sätt ska överstiga 90 %
4. Andelen *farligt avfall* i kärlavfall ska understiga 0,1 kg/person och år

5. Mängd matavfall i separat insamlat brännbart kärlavfall ska understiga 30 kg/person¹ och år
6. Mängd förpacknings- och tidningsmaterial i kärlavfall ska understiga 30 kg/person och år.

Mål	Gagnef 2009	Gagnef 2011	Dalarna 2009	Dalarna 2011	Mål 2017
3	76 %	65 %	63 %	65 %	90 %
4	-	0,09 kg/person	-	0,35 kg/person	0,1kg/person
5	-	24 kg/person	-	38 kg/person	30 kg/person
6	-	35 kg/person	-	53 kg/person	30 kg/person

FARLIGT AVFALL

Det vill säga insamling, transport och behandling av utsorterat farligt avfall

STRATEGIER

- Hushåll ska kunna lämna ifrån sig *farligt avfall* på ett enkelt sätt
- Information ska vara enkel att förstå
- Informera om *farligt avfall* utifrån nationellt initierade informationsinsatser med särskilt vikt vid läkemedel och elektronikavfall samt särskilt farliga ämnen som kvicksilver, kadmium och bly

¹ Gäller ej i Avesta, Ludvika och Säter

MÅL DALARNA ÅR 2017 (BASÅR 2011 OM INTE ANNAT ANGES)

7. Andelen hushåll som tycker att det är ganska eller mycket enkelt att lämna *farligt avfall* ska överstiga 90 %²

KÄRLAVFALL

Det vill säga insamling, transport och behandling av kärlavfall

STRATEGIER

- Samordna upplägg och principer i avfallstaxor samt föreskrifter om avfallshantering
- Prioritera resurseffektiva och klimatfrämjande transporter av kärlavfall (insamling och fjärtransporter)
- Matavfall bör behandlas till biogödsel och biogasproduktion.

MÅL DALARNA ÅR 2017 (BASÅR 2011 OM INTE ANNAT ANGES)

8. Andelen hushåll som är ganska eller mycket nöjda med insamlingen ska överstiga 90 %
9. Energianvändning av fossila bränslen vid insamling av kärlavfall ska minska (förbrukning diesel)
10. Minst 50 % av matavfallet från hushåll, storkök, butiker och restauranger ska sorteras ut och behandlas biologiskt så att växtnäring tas tillvara, där minst 40 % behandlas, så att även energi tas tillvara. Uppföljning av detta mål sker enbart på länsnivå.

² Börjar mätas 2013

Mål	Gagnef 2009	Gagnef 2011	Dalarna 2009	Dalarna 2011	Mål 2017
8	90 %	82 %	89 %	87 %	90 %
10			0 %	0 %	40 %

GROVAVFALL

Det vill säga insamling, transport och behandling av grovavfall

STRATEGIER

- Hushåll ska kunna lämna *grovavfall* på ett enkelt sätt
- Behandling av *grovavfall* ska så långt möjligt styras till *återvinning* och resultatet ska delges hushållen
- *Återvinningscentralerna* ska användas för att informera och kommunicera med hushåll
- Resurseffektiva och klimatfrämjande transporter av *grovavfall* ska prioriteras.

MÅL DALARNA ÅR 2017 (BASÅR 2011 OM INTE ANNAT ANGES)

11. Andelen som tycker att det är ganska eller mycket enkelt att lämna *grovavfall* ska överstiga 90 %³
12. Andelen som tycker att ett besök vid *återvinningscentralen* fungerar ganska eller mycket bra ska överstiga 90 %.

³ Börjar mätas 2013

Mål	Gagnef 2009	Gagnef 2011	Dalarna 2009	Dalarna 2011	Mål 2017
12	94 %	86 %	87 %	86 %	90 %

LATRIN OCH SLAM FRÅN ENSKILDA BRUNNAR

Det vill säga insamling, transport och behandling av latrin och slam från enskilda brunnar

STRATEGIER

- Följ den nationella utvecklingen och konkretisera åtgärder löpande under planperioden
- Resurseffektiva och klimatfrämjande transporter av latrin och slam från enskilda brunnar ska prioriteras.

TILLSYN

Det vill säga miljösidans tillsynsarbete

STRATEGIER

- Stimulera verksamheter att arbeta för minimal deponering, lokalt resursutnyttjande och vidareförädling av restprodukter samt ha välvårdade industritomter
- Länsstyrelsen samordnar i samarbete med kommunerna arbetet med tillsynsplanering och tillsynsvägledningen inom avfallssektorn

NEDLAGDA DEPONIER

STRATEGIER

- Länsstyrelsen samordnar i samarbete med kommunerna arbetet med undersökningar och vid behov åtgärder vid nedlagda deponier

MÅL DALARNA ÅR 2017 (BASÅR 2011 OM INTE ANNAT ANGES)

13. Prioriterade nedlagda deponier ska vara undersökta senast år 2020

NEDSKRÄPNING

STRATEGIER

- Länsstyrelsen samordnar i samarbete med kommunerna arbetet med hantering av nedskräpning

MÅL DALARNA ÅR 2017 (BASÅR 2011 OM INTE ANNAT ANGES)

14. Nedskräpningen ska minska i städer, i naturområden och längs stränder (Nationell avfallsplan)

VERKSAMHETSAVFALL

STRATEGIER

- Stimulera verksamheter att arbeta för
 - förebyggande av avfall samt ökad *återanvändning* av material
 - byggande med resurseffektivt och *återvinningsbart* material
 - minimal deponering

- lokalt resursutnyttjande
- vidareförädling av restprodukter
- ha välvårdade industritomter
- Samordna kommunikation och planering kopplat till verksamhetsavfall med utgångspunkt från det som framkommer i *sektorsdialogen* med olika intressegrupper (sektorer)
- Alla uttjänta fordon ska lämnas till auktoriserad bilskrotare. Sanering och demontering av uttjänta fordon ska förbättras (nationell avfallsplan).

MÅL DALARNA ÅR 2017 (BASÅR 2011 OM INTE ANNAT ANGES)

FÖRVÄNTADE KONSEKVENSER AV AVFALLSPLANEN

Vid genomförandet av de åtgärder som föreslås i planen kan både positiv och negativ miljöpåverkan uppstå.

Förväntad betydande positiv miljöpåverkan vid genomförande av avfallsplanen är:

- Minskad föroreningsproblematik och minskat läckage av skadliga ämnen från avfallshantering
- Minskad resursförbrukning genom att fokusera på *återanvändning* och *återvinning*
- Minskade koldioxidutsläpp från vägtrafiken genom rötning till biogas, vilken kan ersätta fossila fordonsbränslen
- Minskad nedskräpning och dumpning av avfall i naturen

Betydande negativ miljöpåverkan som skulle kunna uppstå vid genomförande av avfallsplanen är:

- Risk för ökade utsläpp av klimatpåverkande gaser på grund av ökad rötning av matavfall

Nedan sammanfattas avfallsplanens intentioner kopplat till ledstjärnorna.

ENKELHET OCH GOD SERVICE

Planen innehåller strategier, mål och åtgärder som avser att förenkla för invånare att källsortera och lämna hushållsavfall till rätt ställe, exempelvis förpackningar, *farligt avfall* och *grovavfall*. Genomförande av avfallsplanen kommer att innebära att invånare upplever en förenkling när det gäller att källsortera sitt avfall.

POSITIVT BUDSKAP

Information och kommunikation ska vara inriktad på positiva budskap och föredömen ska identifieras för att sprida goda exempel.

HÅLLBAR UTVECKLING

Planen syftar till att sträva uppåt i EUs avfallshierki i många avseenden, som att förebygga avfall via minskad konsumtion, öka förutsättningarna till *återanvändning* och ökad *återvinning* av förpackningar och *grovavfall*.

Minimering av deponering och säkerställande av att nedlagda deponier ej blir ett framtida miljöproblem fortsätter under perioden.

HELVÄGSSYN

Bättre källsortering medför normalt lägre kostnader främst gällande förpackningar och tidningsmaterial.

Resurseffektivare transporter av hushållsavfall stimuleras liksom resurseffektivt byggande.

Koordinering mellan miljökontoren och länsstyrelsen avseende tillsyn samt metoder och forum för hantering av verksamhetsavfall (handel, bygg- och rivningsavfall, m.m.) är exempel på samordningsinsatser som avses utvecklas under planperioden.

UPPFÖLJNING

Planen ska årligen följas upp. Den regionala arbetsgruppen ansvarar för att samordna uppföljningen av de kommunala avfallsplanerna och att utvärdera de länsgemensamma delarna i planerna. Den lokala arbetsgruppen i respektive kommun ansvarar för uppföljningen av de lokala delarna i avfallsplanen.

Efter mötet färdigställs summering samt eventuellt förslag på reviderat åtgärdsprogram, avseende de länsgemensamma delarna, för lokal förankring. Den lokala arbetsgruppen i respektive kommun ansvarar för den motsvarande utvärderingen och eventuella revideringen av det lokala åtgärdsprogrammet. Större avvikelser från ursprungligt åtgärdsprogram ska godkännas politiskt på sedvanligt sätt.

